

Lezing

Het lerarentekort; pleidooi voor vakmanschap

Jacqueline Bulterman-Bos

Jacqueline Bulterman

Het
lerarentekort
pleidooi voor vakmanschap

Amsterdam
University
Press

Congres Platform Samen Opleiden en Professionaliseren

Jacqueline Bulterman
11 april 2024

Boodschap

Jacqueline Bulterman

Kennen en handelen/denken
en doen zijn gescheiden

Belemmert vakmanschap

Het
lerarentekort
pleidooi voor vakmanschap

Draagt bij aan lerarentekort

Amsterdam
University
Press

Kennisinfrastructuur

Vakmanschap

Leraar funderend onderwijs

Leerplicht

Hele dagen op school

Opvoeding nodig

Wetenschap

- Gasthoogleraar Berkeley
 - Lector
 - Universitair docent
 - Lerarenopleider
- Student
onderwijskunde/peda

Carrière

Zelfstudie

(Jong) volwassenen

Van wetenschap naar praktijk?

- De complexiteit van de po en vo-praktijk wordt onderschat
- Kloof wetenschap en vakmanschap
- Hoe breng je ze bij elkaar?

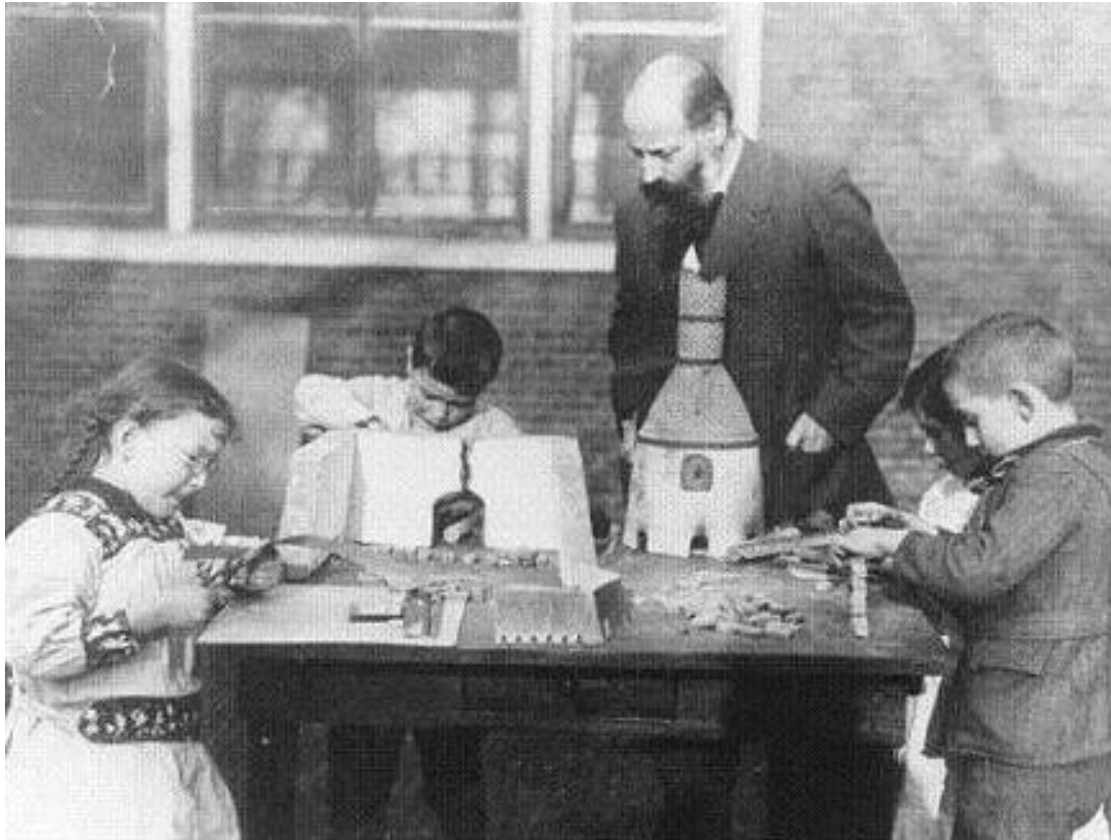

Opzet

- Waar komt de scheiding tussen wetenschap en vakmanschap vandaan?
- Hoe speelt scheiding een rol in de lerarenopleiding 1.0 en 2.0?
- Naar lerarenopleiding 3.0 voor een sterke beroepsgroep?

School als kenniscentrum

Jan Ligthart: internationaal bekend 'wetenschapper' en vakman

Wetenschap: vooruitgang!

Slim gebruik van wetmatigheden

Vakmanschap: toegepaste theorie

Edward Thorndike
(1874-1949)

- Wetmatigheden
- Objectieve kennis: zonder menselijke betrokkenheid
- Distantie van praktijk
- Scheiding wetenschap vakmanschap

Beroepsbeeld: uitvoerende kracht

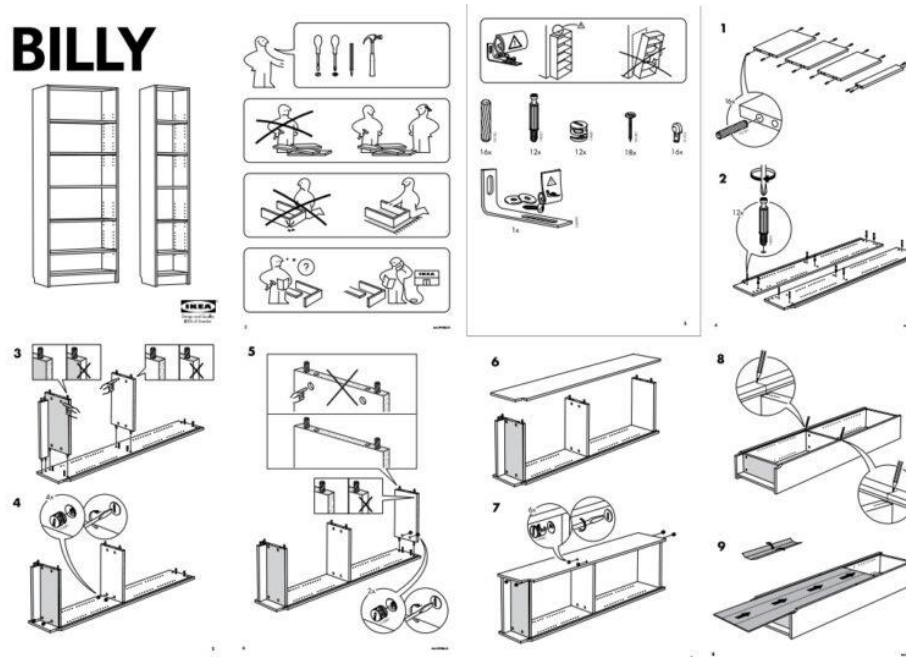
Leraren zijn als 'arbeiders die voorzien moeten worden van gedetailleerde instructie over het werk dat afgemaakt moet worden, het niveau dat behaald moet worden en de methodes en de middelen die gebruikt moeten worden'
(Lageman 1989, p. 207).

Instrumenteel gebruik wetenschap: technische rationaliteit

- Wetenschappers zeggen wat werkt
- Leraren voeren hun instructies uit
- Succes is gegarandeerd

Lerarenopleiding 1.0

Nakijken is
niet effectief

Cijfers geven
is niet
effectief

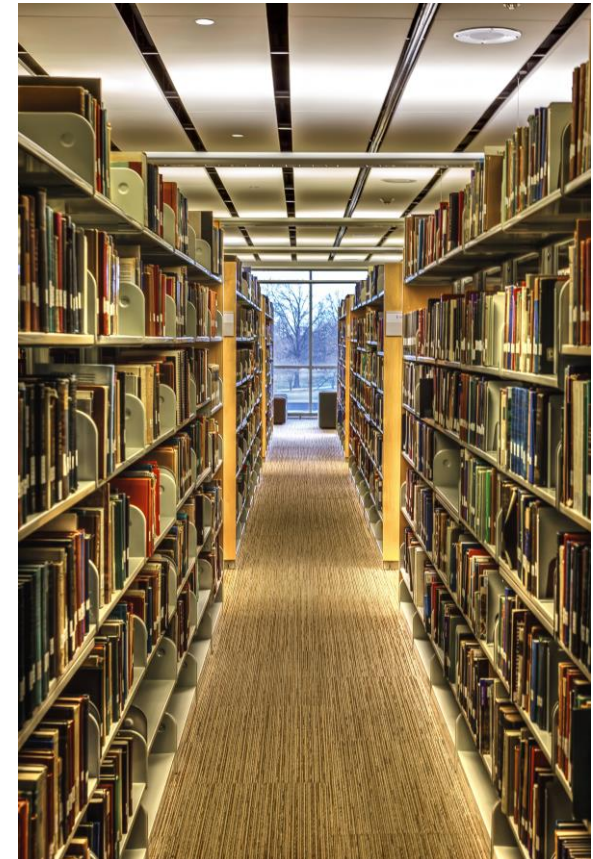
Theory into practice approach (Korthagen, 2017)

Huidige kennisinfrastructuur

“Wetenschap biedt voor elke kennisbehoefte de juiste afslag.”

Structuur en lerarentekort

Theoretische kennis

Praktische kennis

- Theorie: meer status dan praktijk
- Les: standaardproduct. Geen aandacht voor schoonheid, fantasie, humor. Gevoelens op achtergrond
- Afrekencultuur: resultaten tellen
- Degradatie van vakmanschap leraren

Waarom is 1.0 verlaten?

Ontkent het belang van de
persoon van de leraar

Praktijk vraagt een ander
soort kennis

Praktijk is
multidimensionaal

Handelingskennis

De huidige kennisinfrastructuur

“Wetenschap biedt voor elke kennisbehoefte de juiste afslag.”

Kennis van een didactische aanpak is niet hetzelfde als volgens die aanpak kunnen werken

Weten is geen kunnen

Kunnen buitenstaanders handelingskennis ontwikkelen?
Moeilijk overdraagbaar

Ijsbergbegrippen

Verbale aanduiding van een handeling, zonder de vaardigheden om hem uit te voeren

“Zorg voor goed klassenmanagement”

“Creëer een veilig klimaat”

Praktijk multidimensionaal

- Een jongen roept iets door de klas, over de les, zwakke leerling
- Kiezen tussen waarden

Praktijk multidimensionaal

Conflicterende doelstellingen leraar 7 min. (Lefstein et al., 2013) :

- Zorgen dat IIn een verhaal begrijpen
- Zorgen dat ze hele zinnen formuleren
- Zorgen dat zoveel mogelijk leerlingen mee kunnen doen
- Individuele leerlingen tot denken aanzetten
- Zorgen voor ruimte voor afwijkende meningen
- De groep gemotiveerd houden
- De orde bewaken
- Fouten herstellen).

Afwegingen prioriteiten i.p.v. gebruiksaanwijzing

Moeilijker dan het vak van arts/psycholoog

David Labaree (2003): werelden onverenigbaar

Academisch: kennis over onderwijs

Praktisch: kennis van onderwijzen

Analytisch

Normatief

Intellectueel

Persoonlijk

Generalistisch

Uniek

Theoretisch

Ervaringsgericht

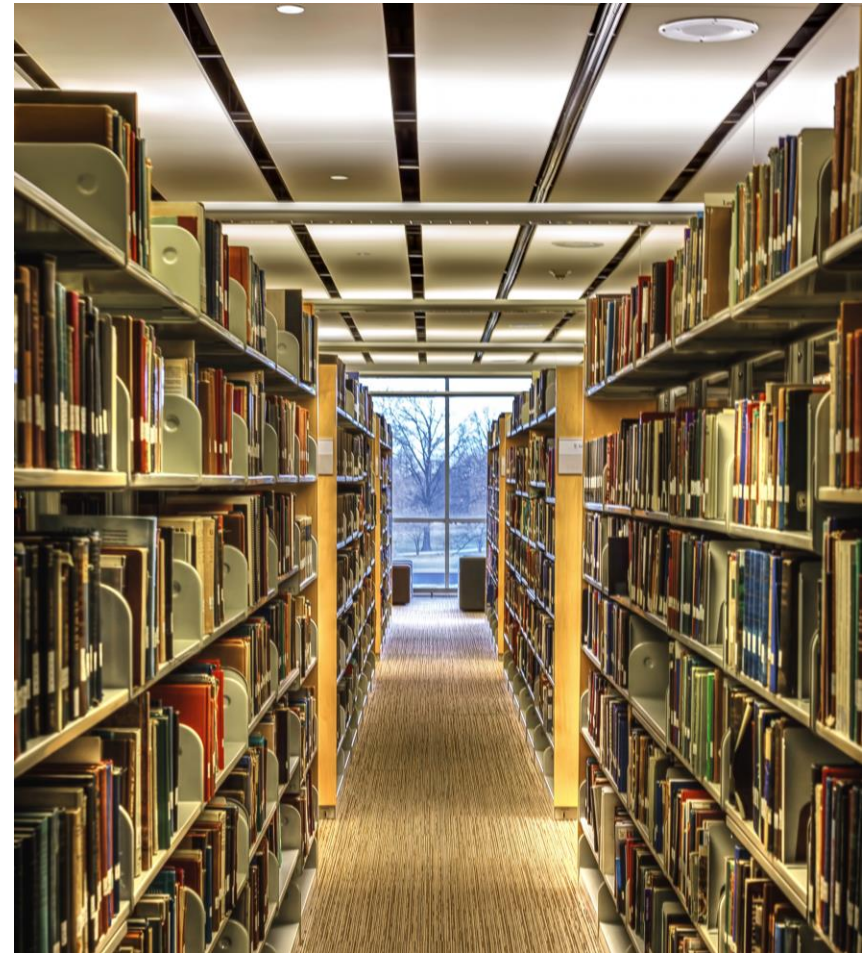
Structuur 1.0 bestaat nog steeds

- Praktijkkennis funderend onderwijs niet vereist voor ‘ondersteunende’ schil rondom school: schoolleiders, bestuurders, opleiders, adviseurs, curriculumontwikkelaars, nascholers, inspecteurs, onderzoekers etc.
- Hogescholen zijn ‘academischer’ geworden
- ‘Kennisdelen’ is vaak louter verbaal
- Kennisontwikkeling vaak door buitenstaanders
- Geen structuur om praktijkkennis te ijken en te waarderen

Structuur 1.0 en lerarentekort

- Buitenstaanders weten (op grond van literatuur) 'wat werkt'
- 'Leraren doen het fout'
- Statusverlies
- Betutteling; leraren voelen zich door 'meerdere' niet als professional gezien (58 % van de 'stille reserves')

Structuur 1.0 en lerarentekort

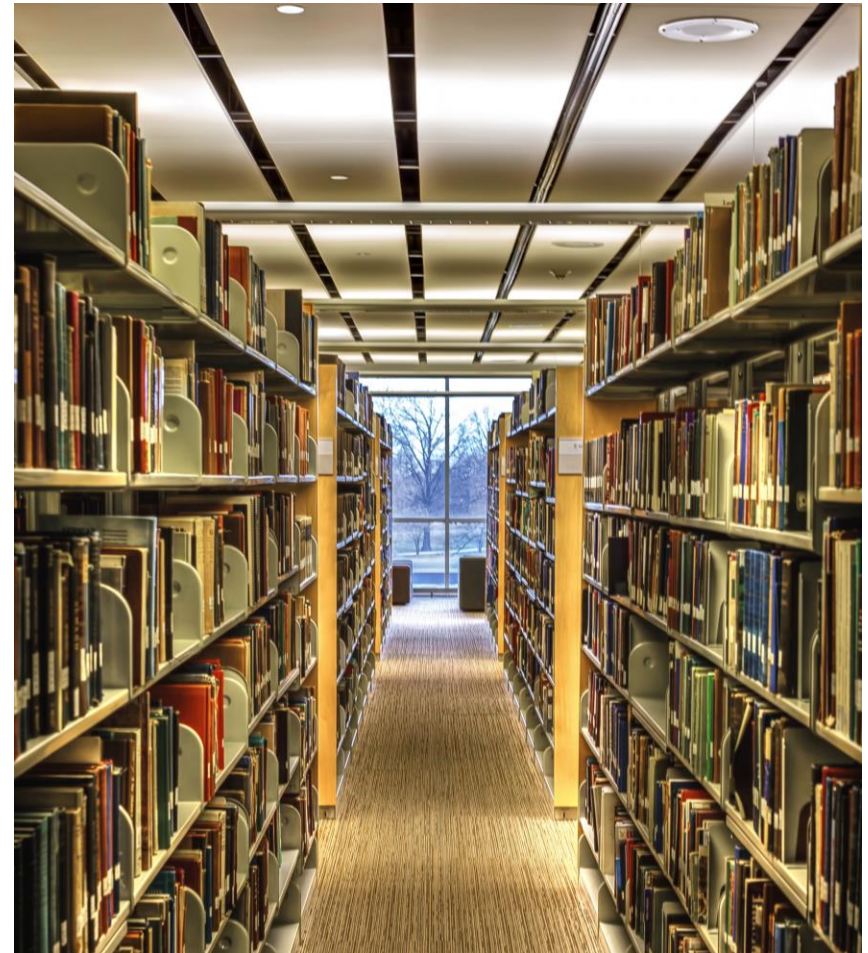
- Complexiteit van het beroep wordt onderschat
- Emotionele kanten onderbelicht
- Werkdruk is 46 % stille reserves

Structuur 1.0 en lerarentekort

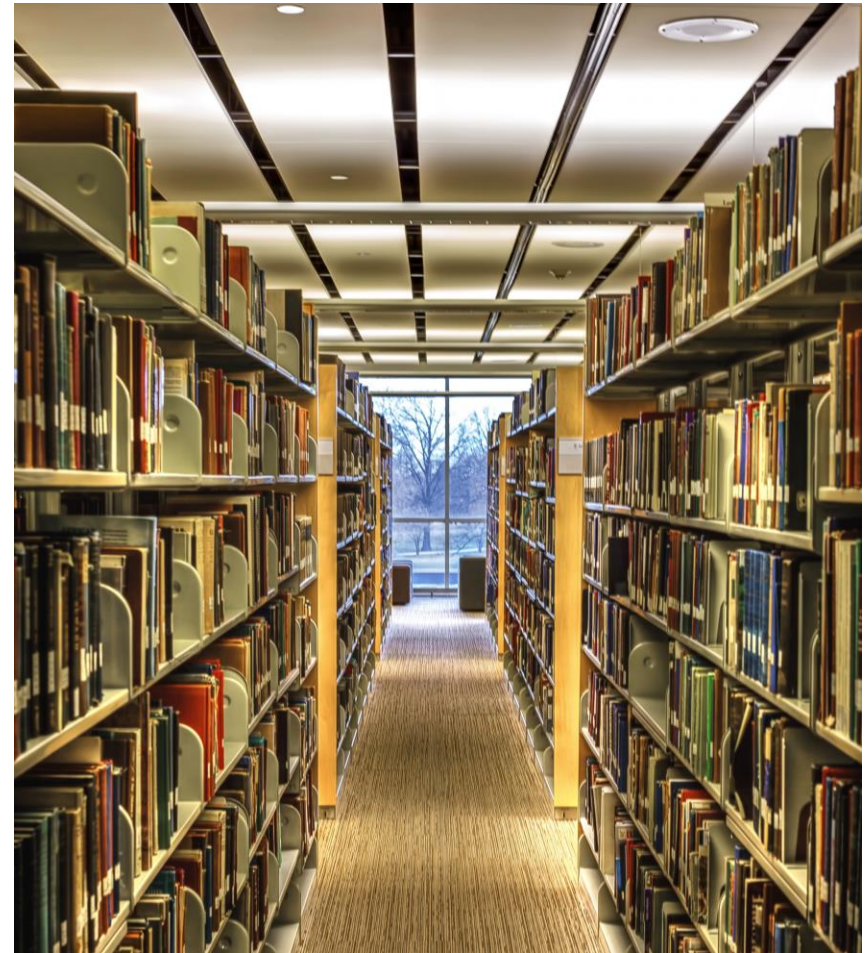
- Praktijkkennis heeft geen officiële status
- Geen ruimte voor specialisatie
- 37% van de stille reserves is uitgestroomd omdat hun kwaliteiten niet werden gezien

Structuur 1.0 en lerarentekort

- Groot vertrouwen in bureaunkennis
- Steeds meer 'bureaufuncties'
- Uitstroom (goede) leraren

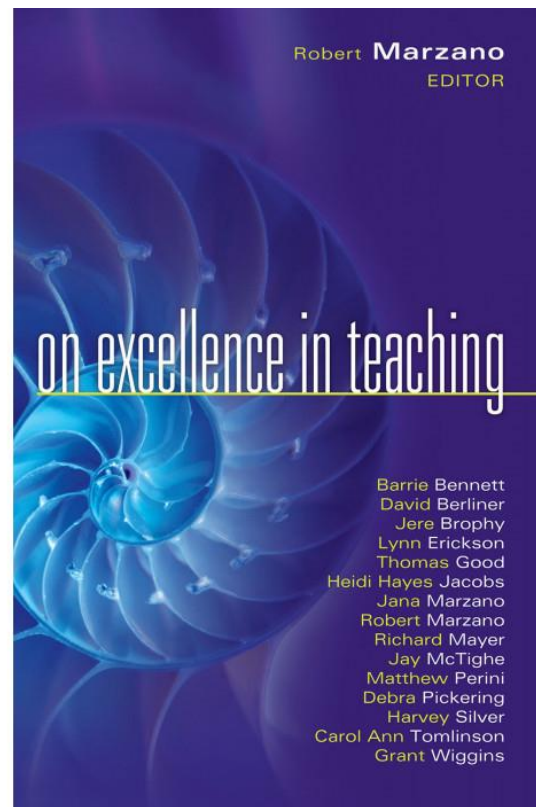
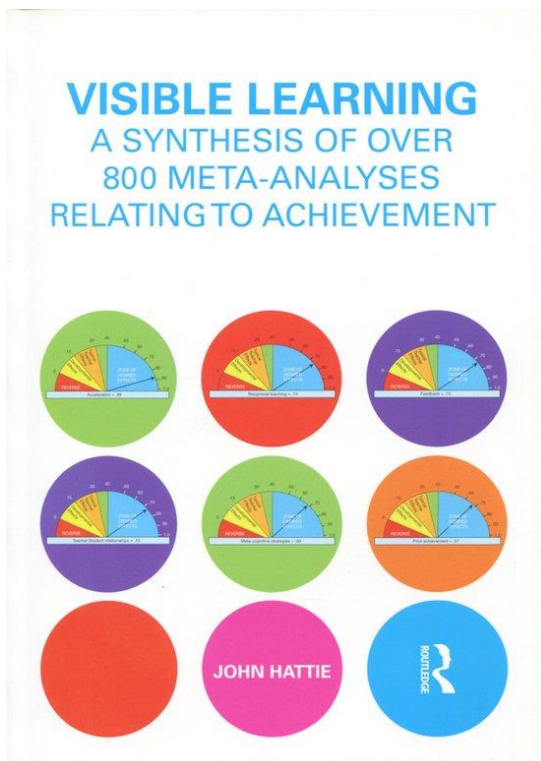

Structuur 1.0 en lerarentekort

- Het systeem beschouwt leraren als uitvoerende krachten
- Niet iedereen wil uitvoerende kracht zijn
- Minder aanmelding van ambitieuze mensen

30 jaar effectiviteitsonderzoek

De leraar is belangrijker dan de aanpak (Good, Marzano 2010; Hattie, 2008)

Meerdere visies van waaruit iets goeds uit kan voortkomen

Einde lerarenopleiding 1.0

Vanwege de kloof wordt
lerarenopleiding wordt
vernieuwd (naar 2.0),

maar oude structuur blijft
bestaan,

oude positie van leraren
ook

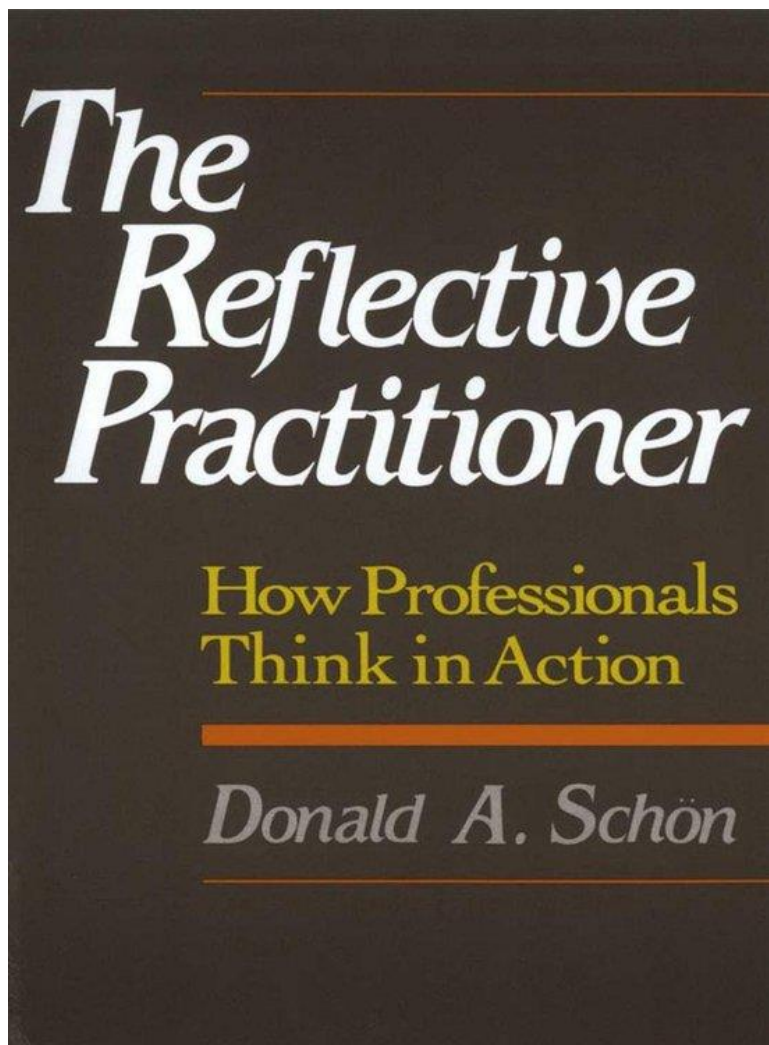
Lerarenopleiding 2.0

Kritiek op 'van theorie naar praktijk'

1.0: 'Rigor or relevance'

(Mini)experimenten in de praktijk. Reflectie *op dilemma's in de praktijk*: bevalt het?

Persoonsgebonden kennis: *Tacit knowledge*, praktische wijsheid

The Reflective Practitioner

How Professionals
Think in Action

Donald A. Schön

Tacit knowledge: waarnemen

Zien: is dit schurft?

Lijst van symptomen
(kijkkader) is niet genoeg

Voelen: weefselgevoel

Niet uit een boek te leren.
Artsen moeten patiënten
blijven zien

Lerarenopleiding 2.0

- Normatieve professionaliteit: situaties zelf interpreteren
- Oefening belangrijk: stage (LIO-stage) wordt belangrijker
- Kwaliteit niet objectief meetbaar
- Zelf bewijsmateriaal aandragen
- Visievorming

Lerarenopleiding 2.0: vliegen

- Contact met leerlingen is levensader: aanvoelen, inschatten, leren zien
- Vallen en opstaan, reflecteren
- Duurt minstens 5 jaar
- Lastig overdraagbaar

CONFERENTIE
hetlerenvandocenten
detienduizenduur
DINSDAG 26 JANUARI 2010 LEIDEN

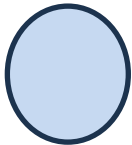
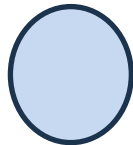
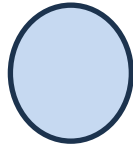
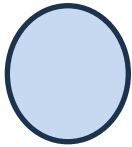
Zeer goede idealen!

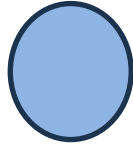
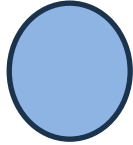
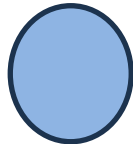
- Opleiden in de school
- Samen opleiden
- Verbintenis instituutsopleider, schoolopleider, mentoren

Maar wie bereikt wie en hoe?

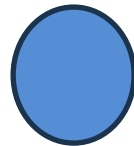
Leerlingen

mentoren

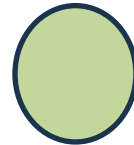
School
opleider

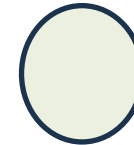
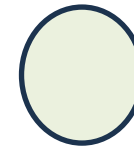
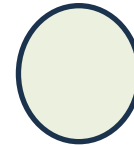
Instituuts-
opleider

docenten

studenten

Buitenkant/binnenkant?

Hebben instituutsopleiders
(actuele) tacit knowledge?

Kunnen zij bepalen wat een goede
leraar nodig heeft?

Beheerst mentor het
vakmanschap?

Wat betekent samenwerking?

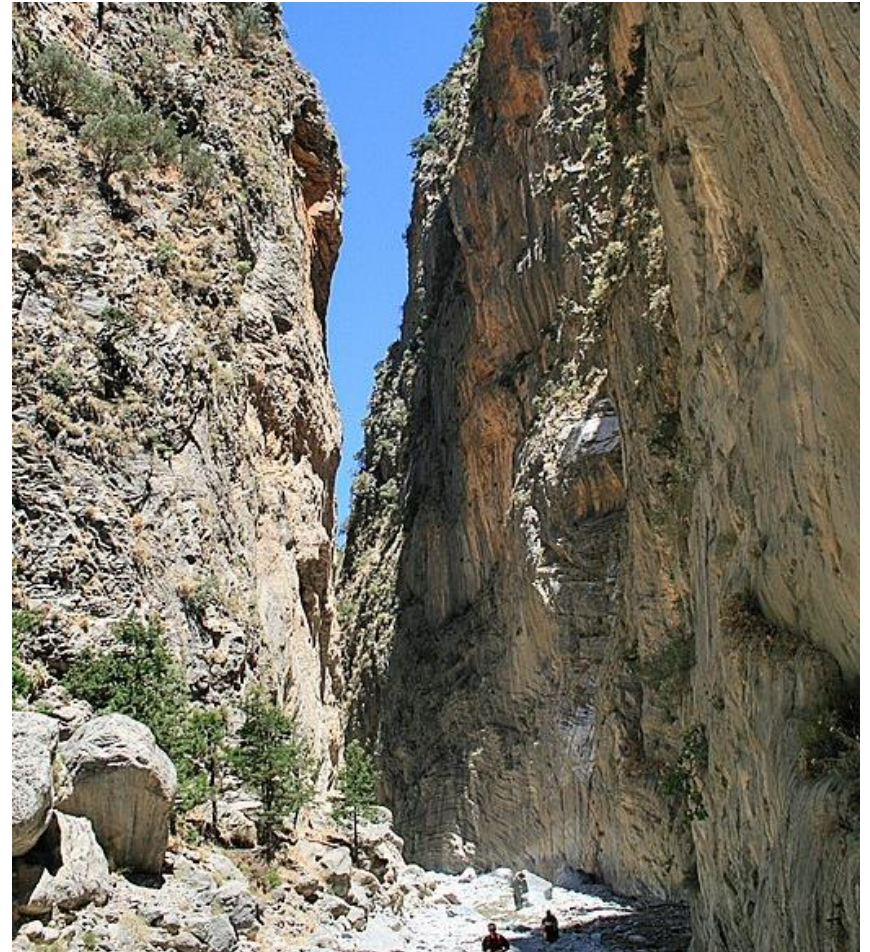

t.g.v. institutionele scheiding

Instituut heeft geen
leerlingen

Moet kerntaak
uitbesteden

t.g.v. institutionele scheiding

Reflecteren op eigen
handelen,

buiten hogeschool

Reflectieverslagen ('boundary
objects'): belasting

Dus: wat betekent
samenwerking?

In de complexiteit van de praktijk dreigt theoretische kennis weg te spoelen.

Lerarenopleiding 2.0

Belang praktijkervaring en *tacit knowledge*.

Het kan op meerdere manieren en vanuit verschillende visie goed zijn

(Veel) instituutsopleiders werken in een andere wereld

Pedagogiek en onderwijskunde aparte vakken (geen focus op vakinhoud)

Kennis wordt ontwikkeld in afwezigheid van leerlingen (hbo inventariseert nascholingsbehoefte in het veld)

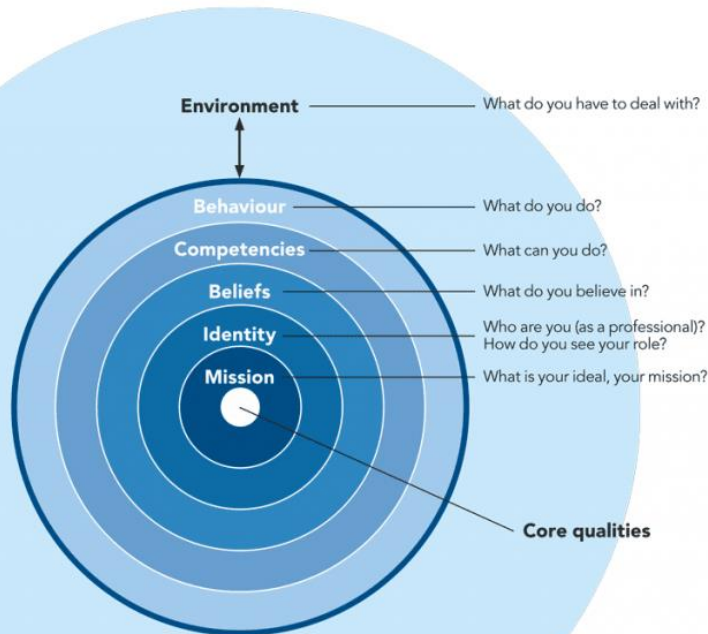
Beroepsbeeld 2.0 : autonome leraar

Ruimte voor eigen
persoonlijkheid

Individueel: iedere student
eigen visie op onderwijs

Opleidingsdidactiek: open
coaching

Professionele standaarden zijn
vaag. Is bevoegd ook bekwaam?

2.0 en lerarentekort

Geeft 2.0 voldoende steun om het vakmanschap te leren?

Aandachtseconomie:
autonome leraar verliest het.

3.0: vakmanschap centraal

Leon van Gelder (vader van de onderwiskunde als wetenschap):

*‘Het onderkennen, het formuleren en het onderzoeken van onderwijsproblemen vereist een direct contact met de praktijk ... Deze **deelname** is meer dan een welwillend luisteren, meer dan een belangstellend volgen, het is een **actief bezig zijn – en opgenomen zijn** in – de concrete problematiek van het onderwijs.’*

Vakmanschap is gezamenlijk

- Samen kijken en voelen: gezamenlijke tacit knowledge
- Ook persoonlijk, vandaar second opinion
- Samenwerken, elkaars praktijken zien!

Vakmanschap centraal

Chirurgie: handelingskennis

Hiërarchie van bekwaamheid

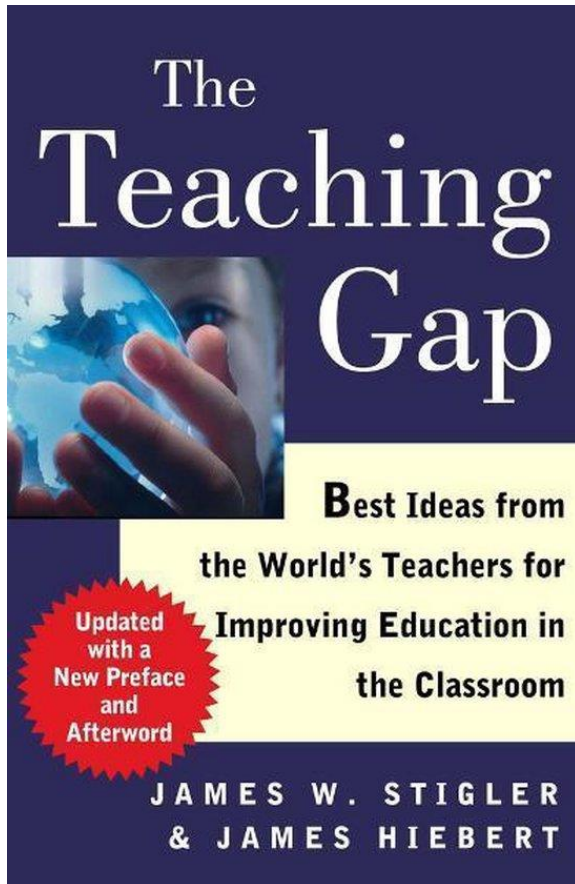
Hoogleraren geneeskunde zijn
ook arts

Verschillende rollen
(verpleegkunde, arts)

Registratie: patiënten zien

Vakmanschap centraal

Japan: leraren ontwikkelen zelf beroeps kennis

zijn zelfbewuste professionals met uitstekende resultaten

Kennisinfrastructuur: verbeteren van handelingskennis (tot vakmanschap) staat centraal

Vakmanschap centraal

- Kenniscentrum: de school
- Goed lesgeven staat centraal
- Kennis van hoofd, hart en handen (*shining eyes*)

Vakmanschap centraal

- Steeds meer hybride rollen: lerarenopleiders laten als leraar op een school zien hoe zij theorie in de praktijk brengen.
- Magdalene Lampert: wetenschapper die op basisschool rekenen gaf. Wetenschap die recht doet aan de aard van het onderwijs
- Core-practices in de lerarenopleiding: aandacht voor basisstructuren van het lesgeven die je moet inoefenen <https://tedd.org>

3.0: vakmanschap centraal

Pedagogiek, didactiek en inhoud leerstof zijn verweven

Gaat over het proces: wat kan de leraar doen

Goed lesgeven is niet hetzelfde als succesvol lesgeven. Tussen onderwijzen en leren plausibiliteit, geen causaliteit

(Berliner, 2001; Fenstermacher & Richardson, 2005)

3.0 Op schoolniveau

- Vakmanschap: normatief begrip. kwalificatie
- Wat goed vakmanschap is, wordt op de werkvloer bepaald door vakmensen
- Erkende ongelijkheid: *Hoe groter je expertise, hoe groter je verantwoordelijkheid om anderen te helpen.*

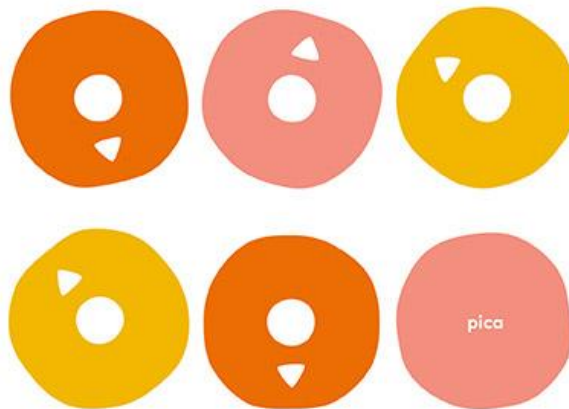

School als kenniscentrum

De school als werkplaats

Gereedschap voor een sterke kwaliteitscultuur

- Visie op vakmanschap
- Selectie van 'bewezen aanpakken' vanuit vakmanschap
- Meester-gezelleren
- Directieve coaching
- Demonstraties (praktijk én theorie) met nabespreking
- Lesson Study
- Aanpassing bewezen aanpakken: nascholing en kennisontwikkeling

Kennisinfrastructuur: hybride beroepsrollen

Lerarenopleider:

- Vakmanschap van leraar
- Vakmanschap van lerarenopleider
- Kunnen niet zonder elkaar

Theorie: taal van het handelen

Wedstrijdanalyse

*De diepte ingaan
Inzakken
Aanspeelbaar zijn
Kansen creëren
Tussen de linies lopen*

Geeft GRIP op het handelen

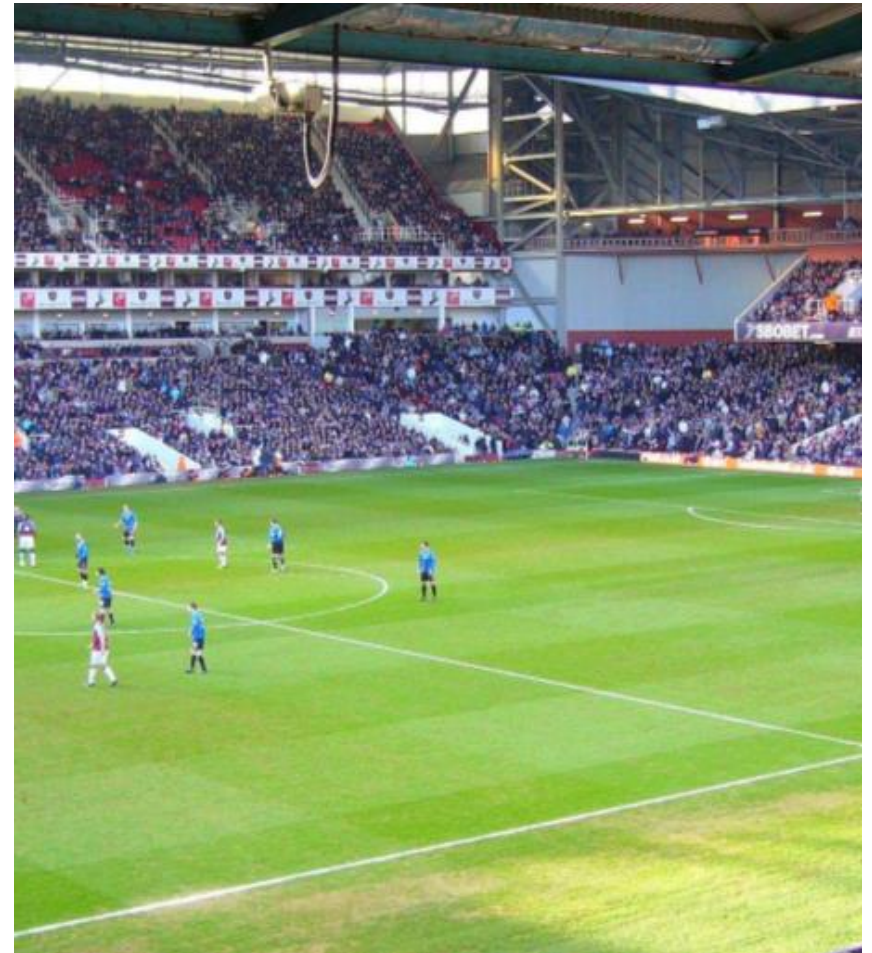

Theorie: taal van het handelen

Ontstaat vanuit het handelen

Normatief, toch ruimte voor creativiteit

Theorie: lens waardoor je in de praktijk meer ziet

Samengaan wetenschap en vakmanschap

Analytisch-normatief: Wetenschap die actief verantwoordelijk draagt voor en participeert in de praktijk

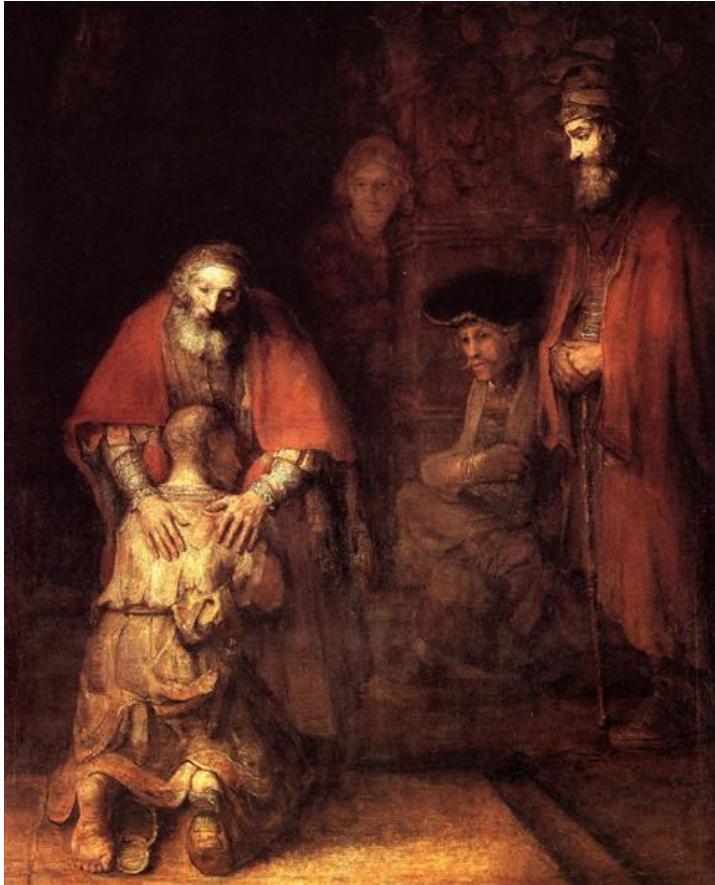
Intellectueel-persoonlijk: streven naar intelligent praktisch handelen, verfijnd bewustzijn van wat er gebeurt

Generalistisch-uniek: in unieke situaties zien wat breder toepasbaar is en zo van onderaf kennis/beroepsstandaarden ontwikkelen

Theoretisch- op ervaring gebaseerd: Vanuit vakmanschap handelingstaal verfijnen en theorie ontwikkelen die helpt om in de praktijk meer te zien (*Bulterman-Bos, 2008*).

Meerdere manieren om iets goed te doen

Kwaliteit 3.0?

- Geen meetbare standaarden
- Ook geen vrijblijvendheid van 2.0
- Wat wel?

Erster Teil.
Nº 1. Chor.

Flauti ed Oboi.
Viol.

Edition Peters Nr. 39 8909

Kwaliteiten leren zien door te kijken

*'De connaisseur' van H.J. Scheeres
(1829-1864)*

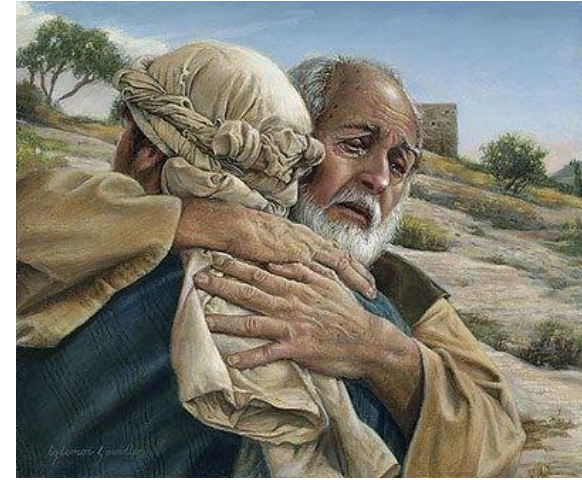
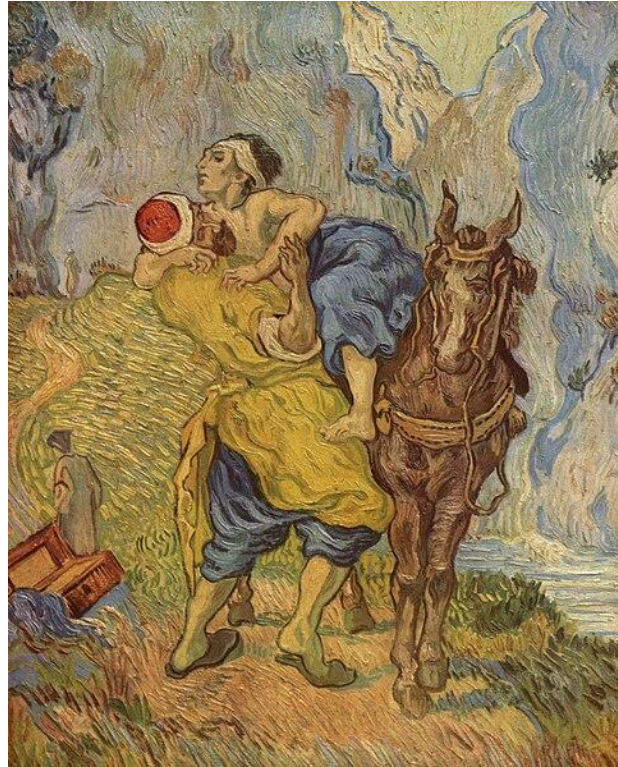
Elliot Eisner (1977): *On the uses of educational connoisseurship and criticism for evaluating classroom life*

Connaisseur is zich bewust van kwaliteiten en karakteristieken

- vindt daarvoor taal
- die waardengeladen waarneming verheldert

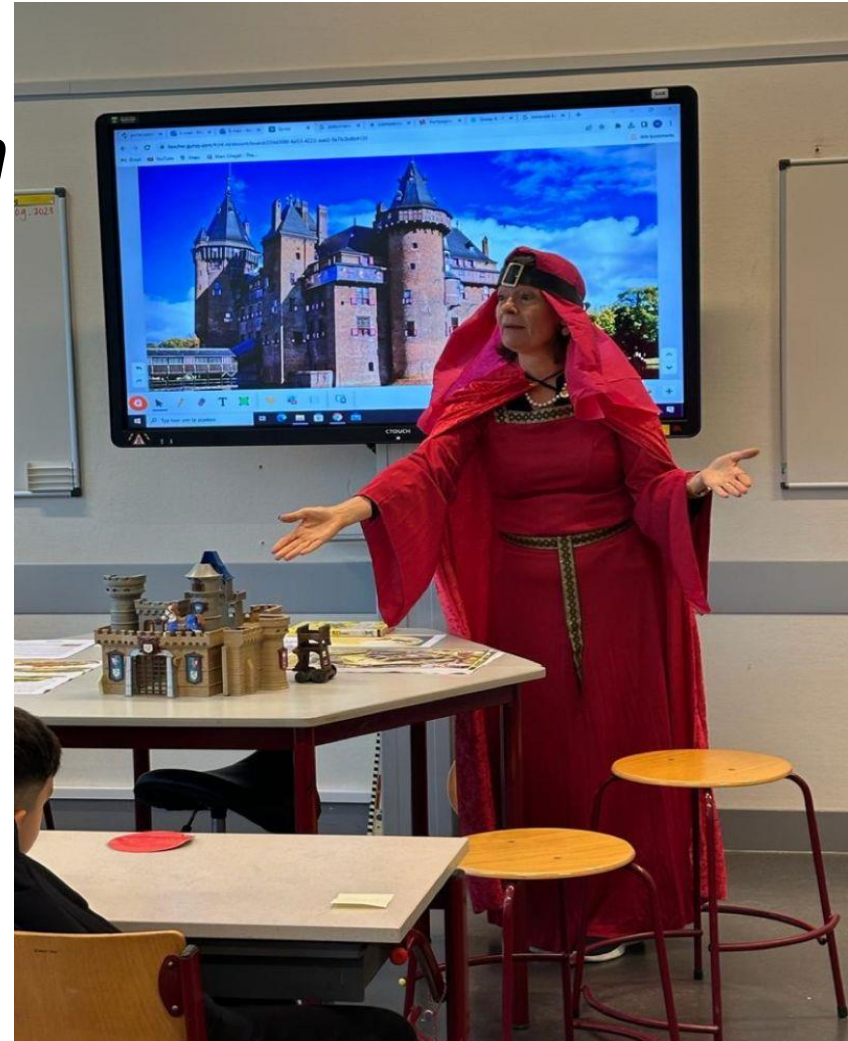
Kwalitatieve verschillen leren zien

Kwalitatieve aandacht voor lessen

Deze week was juf Merel toevallig even weg en hadden we de eigenzinnige en intelligente Eleonora van Aquitanië uit de 12e eeuw op bezoek in onze klas. Eleonora deelde haar ervaringen van een kruistocht en als koningin van Frankrijk en later Engeland.

Flexibilisering lerarenopleiding

- Vraagt om connaisseurs van vakmanschap
- Normatieve waardering
- Vanuit verschillende visies andere accenten, ook overeenkomsten

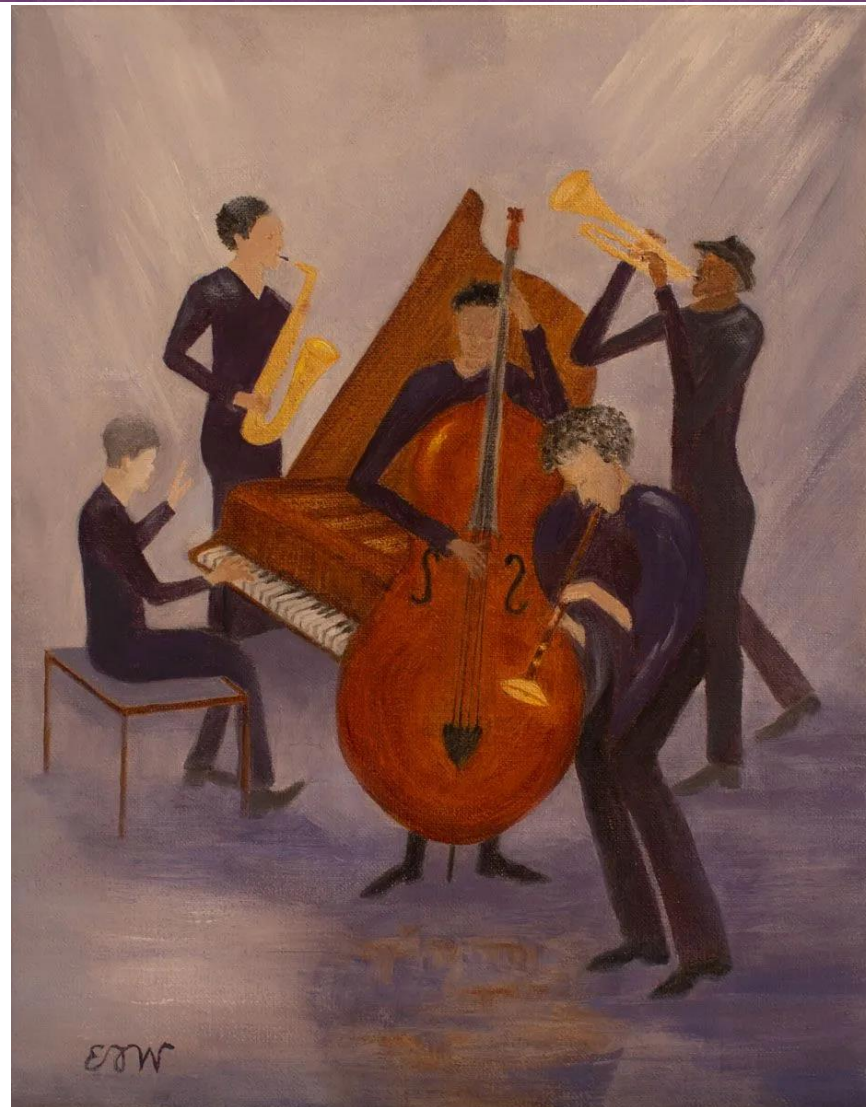

Beroepsbeeld 3.0?

Jazzmuzikant

- Beheersing basisstructuren van vakmanschap
- Die maken improvisatie en creativiteit mogelijk
- Én teamwork
- Kwaliteit: mooie, goede lessen

Ontwikkelperspectief vakmanschap centraal

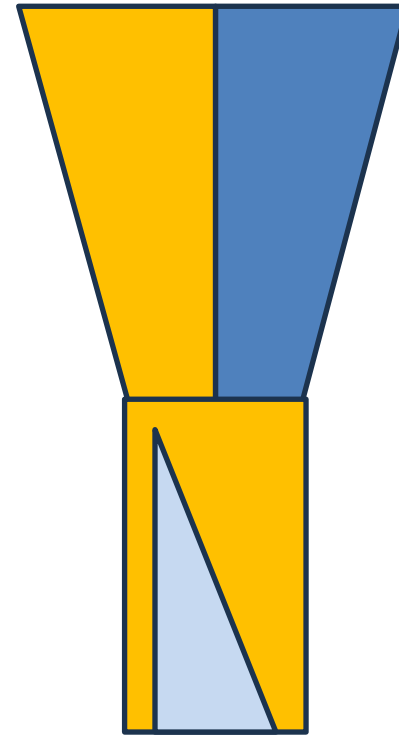
- Hoogleraar
- Bovenschools
specialist/onderzoeker/opleider
- Expert: binnenschools
specialist/onderzoeker/opleider
- Vakbekwaam
- Startbekwaam

= rol als leraar

= ondersteunend voor leraren in hybride rol

= wordt ondersteund

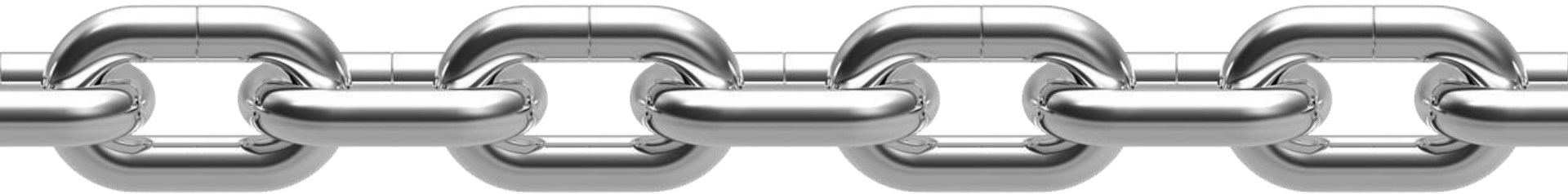

Registratie: voldoende leerlingen blijven lesgeven

Naar lerarenopleiding 3.0?

- Lerarenopleider: parttime in het funderend onderwijs blijven
- Lerarenopleiding: verspreid over veld. School is kenniscentrum
- Professionalisering in aanwezigheid van leerlingen op de werkvloer
- Veilig traject voor (geïnteresseerde) onderwijskundigen, psychologen, pedagogen etc. naar funderend onderwijs
- Erken verschillende visies
- Laat professionele standaarden van onderop ontstaan

Verandering in alle geledingen

- Leraar: ontwikkel vakmanschap en eis zeggenschap
- Bestuur: faciliteer hybride rollen
- Lerarenopleiding: hybride rollen docenten in funderend onderwijs
- Regionale organen: situeer je **in** scholen met vergelijkbare visies, richt je op handelingskennis
- Inspectie: hybride rollen
- Nascholers/coaches: hybride rol
- Universiteiten: leerstoelen handelingsonderzoek
- Ministerie: verminder bureaufuncties. Register voor voldoende uren in funderend onderwijs,

Jacqueline Bulterman

Het
lerarentekort
pleidooi voor vakmanschap

Amsterdam
University
Press

Denk kritisch mee:

naar een positieve
spiraal voor het
onderwijs!

Literatuur

- Berliner, D. C. (2001). Learning about and learning from expert teachers. *International journal of educational research*, 35(5), 463-482.
- Bulterman-Bos, J.A. (2008a). Will a clinical approach make education research more relevant for practice? *Educational Researcher*, 37(7), 412–420
- Bulterman, J. (2023). Het Lerarentekort. Pleidooi voor vakmanschap. Amsterdam: AUP.
- Eisner, E. W. (1977). On the uses of educational connoisseurship and criticism for evaluating classroom life. *Teachers College Record*, 78(3), 1-11.
- Fenstermacher, G. D., & Richardson, V. (2005). On making determinations of quality in teaching. *Teachers college record*, 107(1), 186-213.
- Van Gelder, L. (1964). *Deelname en distantie. Over de opbouw van de pedagogische structuur van het onderwijs*. Inaugurele rede. Rijksuniversiteit Groningen.
- Good, T.L. (2010). Forty years of research on teaching 1968-2008: What do we know that we didn't know then? In: R.J. Marzano (Ed.), *On excellence in teaching* (pp. 30-62). Bloomington: Solution Tree Press.
- Grossman, P., & Dean, C.G.P. (2019). Negotiating a common language and shared understanding about core practices: The case of discussion. *Teaching and Teacher Education*, 80, 157-166.
- Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. routledge.
- Kennedy, M. (2016). Parsing the practice of teaching. *Journal of teacher education*, 67(1), 6-17.
- Korthagen, F. (2017). Inconvenient truths about teacher learning: towards professional development 3.0. *Teachers and teaching*, 23(4), 387-405

- Korthagen, F. (2017). Inconvenient truths about teacher learning: towards professional development 3.0. *Teachers and teaching*, 23(4), 387–405
- Labaree, D. F. (2003). The peculiar problems of preparing educational researchers. *Educational Researcher*, 32(4), 13–22.
- Lagemann, E.C. (1989). The plural worlds of educational research. *History of Education Quarterly*, 29(2), 185–214.
- Lampert, M. & Ball, D.L. (1998). *Teaching, Multimedia, and Mathematics: Investigations of Real Practice*. The Practitioner Inquiry Series. New York: Teachers College Press.
- Lefstein, A., & Pollak, I. (2013). Investigating dilemmas in teaching: towards a new form of pedagogical scholarship. *Studia paedagogica*, 18(4), 9-36.
- Stigler, W.J. & J. Hiebert (1999). *The Teaching Gap. Best Ideas from the World's Teachers for Improving Education in the Classroom*. New York: Free Press.
- Wubbels, T. & Van Tartwijk, J. (2017). Evidence Informed Innovation of Education in the Netherlands: Learning from Reforms. In: Eryaman, M.Y. & Schneider, B. (Eds.), *Evidence and public good in educational policy, research and practice (Ser. Educational governance research, v. 6)* (pp. 125–142). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-58850-6>